

Manifest Gezondheid en Luchtvaart

Oproep tot een onafhankelijk advies
door de Gezondheidsraad

Manifest Gezondheid en Luchtvaart

Oproep tot een onafhankelijk advies door de Gezondheidsraad

Met dit manifest roepen wij* de minister van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) op om de **Gezondheidsraad opdracht te geven tot een onafhankelijk en integraal advies over de impact van luchtvaart op de gezondheid van Nederlanders.**

Gezondheid is een groot goed. De overheid is hoeder van de volksgezondheid. De Grondwet stelt dat *'de zorg van de overheid gericht is op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu'*.

De luchtvaart brengt verbinding en gemak voor een deel van de bevolking, maar kent ook aanzienlijke nadelen. Het luchtvaartbeleid en uitvoering hiervan waren de afgelopen decennia vooral gericht op groei en het faciliteren van luchthavens met toenemende negatieve gevolgen voor leefomgeving en gezondheid. Het belang van gezondheid is daardoor steeds meer naar de achtergrond verdwenen. De overheid heeft burgers onvoldoende beschermd tegen schadelijke effecten van luchtvaart.

Wij roepen u op:

- 1. Geef de Gezondheidsraad opdracht om een onafhankelijk advies op te stellen over de impact van luchtvaart op de gezondheid van Nederlanders.**
- 2. Neem dit advies serieus en vertaal het naar effectief beleid dat primair gericht is op bescherming van gezondheid en leefomgeving, nu en in de toekomst.**

* Dit manifest is ondertekend door: Bewoners Tegen Vliegtuigoverlast Rotterdam Airport (BTV Rotterdam), COPD & Astma Huisartsen Advies Groep (CAHAG), Caring Doctors, Gezondheidop1, Greenpeace, Groene Zorgalliantie, Grootouders voor het Klimaat, Lab Toekomstige Generaties, Long Alliantie Nederland, Longfonds, Milieudefensie, Mobilisation for the Environment (MOB), Natuur en Milieufederatie Gelderland, Natuur en Milieufederatie Noord-Holland, Natuur & Milieu, Omgeving Zonder Vlieghinder (OZV), Platform Vlieghinder Zaanstreek, Recht op Bescherming tegen Vlieghinder (RBV), S4R: voor een luchtvaart die ons past, Samenwerkende Actiegroepen Tegen Laagvliegen (SATL), SchipholWatch, Stand Up For Your Rights, Urgenda, Vlieghinder Nieuwkoop

Manifest Gezondheid en Luchtvaart

Oproep tot onafhankelijk advies door de Gezondheidsraad

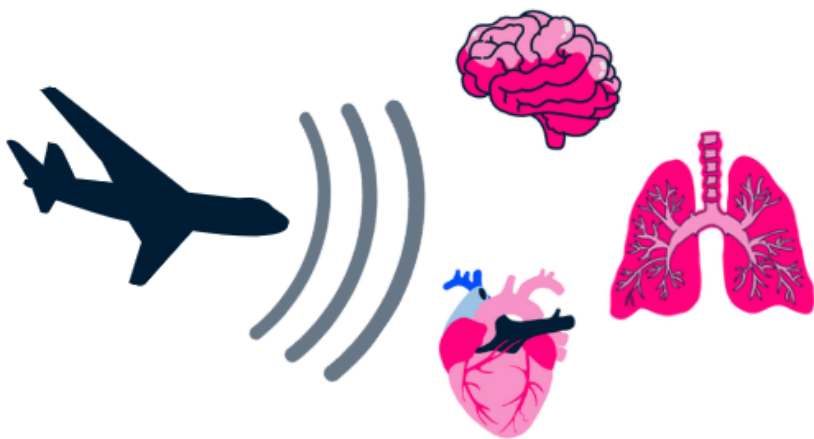
Wat is het probleem?

De impact van luchtvaart op gezondheid is groot (zowel die van commerciële als die van militaire luchtvaart), onder andere door:

- (ernstige) geluidsoverlast en slaapverstoring;
- uitstoot van en blootstelling aan zeer zorgwekkende stoffen (ZZS);
- ultrafijnstof, stikstofdioxide, en andere luchtverontreinigende stoffen;
- vervuiling van bodem en water met PFAS.

Steeds meer onderzoek toont aan dat deze factoren schadelijke gezondheidseffecten hebben (zie kader op de volgende bladzijde). Wat ontbreekt is een actueel, integraal en onafhankelijk overzicht van de gezondheidseffecten van luchtvaart in Nederland.

Een dergelijk overzicht is noodzakelijk om te komen tot een evenwichtige afweging van belangen en effectief, gezondheidsgericht beleid. De Gezondheidsraad is bij uitstek geschikt om hierover te adviseren via een onafhankelijke commissie van experts.

Wat is er veranderd sinds 1999?

Het laatste rapport van de Gezondheidsraad over dit onderwerp dateert uit 1999¹. Sindsdien is de luchtvaartsector gegroeid, zijn er meer vliegtuigen, grotere luchthavens, is het aantal nachtvluchten onverminderd hoog én is het aantal militaire vluchten toegenomen. De ruimtelijke context is veranderd (verstedelijking), en het aantal mensen dat ernstige hinder en slaapverstoring ondervindt is gegroeid.

De wetenschappelijke inzichten over gezondheidseffecten van luchtvaart zijn aanzienlijk aangevuld en verdiept. Er is toenemend bewijs voor schadelijke effecten van langdurige blootstelling aan geluid en luchtverontreiniging (zie kader op de volgende bladzijde). De heersende perceptie was dat gewogen daggemiddelde geluidsintensiteit veelzeggend is. Het inzicht is gegroeid dat vooral ook de geluidsintensiteit per vliegtuig en de frequentie van overkomende vluchten een belangrijke rol speelt in de ervaren hinder en de gezondheidsschade bij omwonenden. Ook buiten de 48 dB L_{den} -contour worden grote bestaande en nieuwe groepen burgers getroffen onder aanvliegroutes. Recente wetenschappelijke inzichten tonen aan dat bestaande normen onvoldoende bescherming bieden en dat concrete nieuwe beleidsinstrumenten noodzakelijk zijn.

Tot slot worden de negatieve effecten van ultrafijnstof op luchtkwaliteit en gezondheid steeds beter begrepen. Al deze nieuwe kennis, inzichten en veranderingen vragen om een herbeoordeling door de Gezondheidsraad.

---

¹ Gezondheidsraad 1999, [Grote luchthavens en gezondheid](#).

Luchtvaart en Gezondheid, de feiten op een rij (1)

Geluidshinder en slaapverstoring

- Geluidshinder veroorzaakt slaapverstoring, stress, verminderde leerprestaties en hart- / vaatziekten^{2 3}.
- In 2022 ervoeren 840.000 inwoners van Nederland ernstige hinder en 220.000 inwoners slaapverstoring door vliegverkeer⁴.
- Vooral rond grote luchthavens, en onder aan- en uitvliegroutes komt veel ernstige geluidshinder en slaapverstoring voor⁵.
- De L_{den} -grenswaarden geluidsbelasting van de handhavingspunten rond Schiphol variëren van 53,90 tot 61,25 dB L_{den} . De WHO adviseert veel lagere geluidsnormen (max 45 dB L_{den})^{6 7}.
- Ook bij een blootstelling aan 45 dB L_{den} / 40 dB L_{night} is sprake van 10% ernstige geluidshinder en 11% ernstige slaapverstoring⁸.
- Meer dan de helft van de hindermeldingen komt van buiten de 48 dB L_{den} -contour⁹.
- De gebruikte gemiddelde geluidswaarden L_{den} en L_{night} zijn onvolledige hinderindicatoren die omwonenden nauwelijks tot geen bescherming bieden. Met name de indicatoren L_{max} en de frequentie van overvliegen liggen ten grondslag aan de hinderbeleving die leidt tot gezondheidsschade¹⁰.
- Nieuwe vliegtuigen zouden stiller zijn, maar metingen wijzen uit dat dit in de praktijk nauwelijks merkbaar is. De hinder zal toenemen: minder geluid 'op papier' biedt ruimte voor nog meer vluchten^{11 12}.

Luchtverontreiniging

- Luchtvaart stoot schadelijke stoffen uit zoals zeer zorgwekkende stoffen (zzs), stikstofdioxide (NO_2), ultrafijnstof (UFP), fijnstof (PM10 en PM2,5, waaronder roet), en zwaveldioxide (SO_2)^{13 14}.
- Platformmedewerkers en direct omwonenden lopen extra risico op gezondheidsschade¹⁵.

2 Medical Press, 2025. [Higher Aircraft Noise Exposure is Linked to Worse Heart Structure and Function by Cardiovascular MRI](#).

3 RIVM, 2025. [Gezondheidseffecten van geluid en vliegtuiggeluid](#).

4 RIVM, 2023. [Beleving Woonomgeving \(OBW\)- hinder en slaapverstoring 2022](#).

5 GGD-GHOR, 2022. [Belevingsonderzoek geluidshinder en slaapverstoring luchtvaart 2020](#).

6 RIVM, 2020. [WHO richtlijn voor geluid](#).

7 Overheid.nl, 2025. [Grenswaarden geluidbelasting in Lden handhavingspunten](#).

8 GGD-GHOR, 2025. [Adviezen leefomgevingsfactoren](#).

9 RIVM, 2020. [Motie Schonis en de WHO richtlijnen voor omgevingsgeluid](#).

10 RIVM, 2024. [Samen meten aan geluid en beleving rond de luchthaven Schiphol](#).

11 TU Delft, 2024. [Psychoacoustic Analysis of the Noise Emissions from the Airbus A320 Aircraft Family and its Nose Landing Gear System](#).

12 Schipholwatch, 2024. [Splinternieuwe A321NEO blijkt nauwelijks stiller dan de antieke 737](#).

13 Eastham, S.D. et al., 2024. [Global impacts of aviation on air quality evaluated at high resolution](#).

14 Riley, K. et al., 2021. [A systematic review of the impact of commercial aircraft activity on air quality near airports](#).

15 Bendtsen, K. M. et. al., 2021. [A review of health effects associated with exposure to jet engine emissions in and around airports](#).

Luchtvaart en Gezondheid, de feiten op een rij (2)

Luchtverontreiniging (vervolg)

- Vliegverkeer verhoogt de concentraties ultrafijnstof in de omgeving van luchthavens fors^{16 17}.
- (Ultra)fijnstof, ozon en NO₂ verhogen sterftcijfers en hebben nadelige effecten op o.a. hart- en vaatstelsel, luchtwegen en ongeboren kinderen^{18 19 20}.
- Ook de Gezondheidsraad concludeert in zijn advies '*Risico's van ultrafijnstof in de buitenlucht*' dat er steeds meer aanwijzingen zijn dat langdurige blootstelling aan ultrafijnstof een negatieve invloed heeft op de gezondheid, met name op de luchtwegen, hart en bloedvaten en de ontwikkeling en groei van de foetus²¹.
- Kinderen in de buurt van luchthavens hebben vaker last van luchtwegen en gebruiken meer medicijnen^{22 23}.
- Normen voor fijnstof en NO₂ zijn niet voldoende om gezondheid te beschermen²⁴. Fijnstofnormen worden lokaal overschreden. Voor ultrafijnstof ontbreken normen: handhaving is daardoor onmogelijk²⁵.
- Het gebruik van ontzwavelde kerosine, nauwelijks duurder, zou schadelijke emissies fors terugdringen, maar wordt niet afgedwongen^{26 27}.
- Bodem en water onder en rondom luchthavens zijn vervuild met PFAS uit vroeger gebruikt blusschuim²⁸.

Internationaal

- De Belgische Hoge Gezondheidsraad (2024) bracht een kritisch rapport uit over de gezondheidseffecten van Brussels Airport, met stevige aanbevelingen zoals een brede nachtsluiting en het zwavelvrij maken van kerosine²⁹.

16 RIVM, 2022. [Gezondheidseffecten van ultrafijnstof van vliegverkeer rond Schiphol.](#)

17 Vallabani et al. 2023. [Toxicity and health effects of ultrafine particles: Towards an understanding of the relative impacts of different transport modes.](#)

18 WHO, 2024. [Ambient Air Pollution.](#)

19 RIVM, 2025. [Wat is Stikstof.](#)

20 RIVM, 2022. [Effects of long-term exposure to ultrafine particles from aviation around Schiphol Airport](#)

21 Gezondheidsraad, 2021. [Risico's van ultrafijnstof in de buitenlucht.](#)

22 RIVM, 2019. [De gezondheidseffecten van kortdurende blootstelling aan ultra fijnstof rond Schiphol.](#)

23 Lenssen, E.S. et al., 2024. [Beyond the Runway: Respiratory health effects of ultrafine particles from aviation in children.](#)

24 RHDHV/Milieudefensie, 2018. [Onderzoek normen luchtkwaliteit.](#)

25 Eerlijk over vliegen, 2025. [Vliegen en Fijnstof.](#)

26 TNO, 2014. [Ultrafijnstof rondom Schiphol.](#)

27 Gezondheidsraad, 2021. [Verminderen van ultrafijnstof vergt vooral terugdringen van de verbrandingsprocessen.](#)

28 Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied 2025, [PFAS en Schiphol.](#)

29 Hoge Gezondheidsraad, 2024, [Gezondheidsimpact van vliegverkeer rond Brussels Airport.](#)

Dit Manifest wordt gesteund door:

Stichting S4R:
voor een luchtvaart
die ons past

september 2025

www.stichting-s4r.nl / info@stichting-s4r.nl